

CSONTOS JÁNOS

Eörsi István ellentmondásos, ám kétségtől mentes eredeti figurája a létező szocializmusnak, majd az azt követő felemás demokratikus átmenetnek. Hithű sztálinistának indul, őszinte könnyekkel siratja el a nagy grúz messiást, majd kijózanodván a szélsőséges utópiából, egyenes úton a börtönbe delegálja magát. Ellenzéki egy olyan korban, amely csak a szalonellenzékesiséget tűri. Amikor mások levegőhöz sem jutnak, ő Nyugat-Berlinben bomlasztja a kádárizmust. Amikor a nyolcvanas évek kétharmada táján számomra képbé kerül (egy debreceni kollégium alagsorában), maga a zabolátlan rendszertagadás. A civisváros középiskoláskori körében elsőprór sikert aratnak formabontó, hagyományrelativizáló versei. Abban az alagsorban azonban a népes érdeklődő publikum számára is szembeült az írói egő zavarba ejtő bizonytalansága. Pedig még nem sejtettük minden idők legkínosabb gúnyversét a „cápalátogatásról”. A szabad demokraták országos tanácsának tagja, a „szörnyű holdudvar” reprezentánsa, aki mind korruptabb elbaráttaival is lépten-nyomon tengelyt akaszt. Noha meglehetősen jól él a hivatásszerű véleményformálásból, ragaszkodik az elvek emberének szerepköréhez. Ez a doktrinerség már-már minősíthetetlen publicisztikai radikalizmusba sodorja. Igen gyakran leplezetlenül gyűlölködik, ami szöges ellentétben áll sztálinista múltjával való szembenézésével, faramuci bűnbánatával. Tragédiája, hogy szépírói tehetsége nem tart lépést megmondóemberi önképével. Feledhető költő, középszerű drámaszerző, s ezzel az övéi is tisztában vannak. Morális entitássá akkor lép elő, amikor nézeteihez következetesnek maradva szakít liberálisnak mondott pártjával, ami behódol a hipokriták, átkezesztelkedett exkommunistáknak. Mindez azonban már csak tapasz a seben: a lehángoló összképen vajmi keveset változtat. Néhány hete megrendítő verset publikált gyógyíthatatlan betegségéről, kétségtől mentes kismesteri magasságokba emelkedve, hovatovább a Sztálin-sírató ifjúkori botlást is feledtetve. Művének esztétikuma a hívő emberekben is együttérzést kelthetett: jómagam teljes mélységében átéreztem az eltökélt ateista kozmikus magányát, aki az isteni vigasztalásban sem bízhat. Volt elbarátai, akik korábban joggal orrolhattak meg amiatt, hogy **Eörsi** nem követte őket a boldogító pragmatizmus kátyúkkal teli útján, hirtelen önzetlen nagyvonalúsággal írhatták fel **Eörsit** a Kossuth-díjasok listájára. Talán komolyan hitték, hogy – bár hivatalból megvetik az okkult kereszténységet – keresztényi módon cselekedtek.

És itt érteztünk el mondandóm első gócpontjához. **Eörsi István** ugyanis első felindulásában – talányos módon a Heves Megyei Hírlapnak nyilatkozva – a következőképp fogalmazott: „Olyan díjat, amely nem független az aktív politikusok befolyásától, igazából egy demokráciában sem adni, sem elfogadni nem volna szabad.” Márpedig ez itt egy demokrácia, az adományozó köztársasági elnök és a miniszterelnök pedig – akár-hogy is nézem – aktív politikusok. Nem feltételezem, hogy a nemléttel farkasszemét néző **Eörsi** az elismeréssel együtt járó közel hétmillió forint bírta volna rá állaspontja felülvizsgálatára – legalábbis a TV2 Mokka című reggeli csevegéséből másra lehet következtetni. Mégpedig az egyszerű, sallangmentes, anyagiaktól nem befolyásolt alkotói hiúságra. „Egyáltalán nem számítottam rá: nem vagyok a díjosztók kedvence. Állami díjat utoljára 1952-ben kaptam, huszonegy éves koromban, a *Rákosi Mátyásról* írott dicsversemért. Azóta ütem is pár évet, írtam mindenféle másrt is, jobbat is ennél” – mondta dicséretes önismerttel. Ezen azonban később sokat rontott: „A magánvéleményem a következő: én ezt a Kossuth-díjat – most azt mondom, amit gondolok – már nagyon-nagyon régen megérdemeltem. De felém nagyon sok irányból árad egy bizonyos ellen-szenv, gyűlölet, idegenkedés. Nagyon sok okból, amiről beszélhetünk, de most nem ez a témánk. Az a gyanúm, hogy 1989-ig azért nem kaphattam meg, mert ellenzéki voltam, aztán minden miniszterelnököt hihetetlen erősen megtámadtam, *Antall*t egészen *Medgyessy Péter*ig. *Gyurcsányra* még nem volt időm...”

Attól eltekintve, hogy az eltelt fél év alatt azért szakíthatott volna egy futó órácskát erre a maku-látlan Gyurcsány fiúra is, a mögöttes tudat fölöt-tébb árulkodó. **Eörsi** úgy gondolja: Kossuth-díjat rendszerint azok kapnak, akik tetszenek a hatá-lyos miniszterelnököknek (pártfőtűkáróknak). Ez megdöbbentő világkép, mert eleve tagadja a kurzusfüggetlen szellemi teljesítményt. (Erre ékes cáfolatot jelentenek a Széchenyi-díjak: első pillan-tásra az ezzel díjazottak túlnyomó többségükben nem kormánycsókosok. Bár talán csak alultájéko-zott vagyok ezen a terepen.) Ám az is lehet, hogy valóban ez az igazság – akkor pedig az állami ki-tüntetések jószerivel tényleg nem érnek semmit.

Pedig nem így indult a dolog. Az első alkalom-mal, 1948-ban az izmosodó kommunisztikus ha-talom nem csupán *Kodály Zoltánt* koszorúzza

Feltűnő kitűnők

Ami a díjeső mögött van · A Hold udvara csak ködben látszik

Mindig zavarba ejtettek a díjak. Hagymázás álmaimban Horn Gyulától kellett állami elismerést átvennem, abból a kézről, amely oly otthonosan játszott a kalasnyikovon. Érzektem: ez a képtelen szituáció, hogy érdemtelenek érdemesíthetnek érdemekre, más tisztességes értelmiségieknek is komoly erkölcsi dilemma, valóságos morális vízváz-lasztó. Esterházy Péter például önironikus pamfletet rögtönzött Aczél Györggyel (mint adományozóval) és vele magával (mint díjátvevővel) a főszerepben. Mások letudták azzal a dolgot, hogy ilyen a világ, ilyen a kor(szellem). Én mindenesetre hálát adok a párkáknak, hogy rövid, de annál viharosabb közírói pályámon Vizi E. Szilvesztertől meg Pethő Sándor leszármazottaitól kellett (vagy inkább lehetett) kitüntetések át-vennem. Tudom, hogy ez pusztá szerencse, sőt mázli, de a minőség valahogy mégis megnyugtató. S nem sejtetem, éles helyzetben miként hatna rám egy mégoly jó szándékú provokáció: az elismerésbe bugyolált kompromittáló szándék. Az eredendő hiúság kerekedne felül bennem (hiúságoktól mentes ember tudvalevőleg nem megy színjátékosnak vagy publicistának), esetleg a degradáló díjat elvből visszautasító pro-testáló? Számítana vajon a pénzösszeg, ami együtt jár a kitüntető megaláztatással? Di-lemmáim aligha érdektelen privát nyavalygások.

meg, de posztumusz módon *Bartókot*, *Der-kovitsot*, *József Attilát* is. Némi cinizmussal utólag elmondhatjuk: ezzel legitimálták (amúgy igen bölcsen) a Kossuth-díjat, amelyet aztán esztér-gályosoknak és téveszelnököknek szórtak ki. Az elis-merésnek azonban – talán jobb híján – több mint fél évszázadon át rangja maradt: noha mindenki tudta, hogy jobbára az aktuális hatalom kegyéből osztatik, mégis megajándékozhatta az alkotó em-bert a földi karrier beteljesülésének csalfa képzé-tével. A katarzist persze agyoncsapja a relativiz-mus: ha belegondol az ember, hogy **Eörsi** ugyan-azt a díjat kapta meg, mint a szálfærkölcű Ko-dály, a lélekben érthető feszültségérzet támad.

Mindezt a 2005-ös díjlisták kapcsán publicista kollégáim sokkal sarkosabban fejezték ki. *Reichert János* például a Gondola internetes portálján így fogalmazott: „Békét hoz-e az országra, ha a leg-rangosabb díjakat olyanoknak adják, akik idén kaptak? Nemzeti egységet, közösen elfogadható mércét jelent-e példának okáért a Heti Hetes? Vagy ha nem, miért érdemel Kossuth-díjat az a *Gálvölgyi János*, akinek hovatovább az a főműve? Miféle etalon **Eörsi István**? *Vitray Tamás*? Poli-tikamentes érdemrendet kapott talán *Bokros Lajos*? Vagy *Zwack Péter*? Netán *Tamás Gáspár Miklós*? De hogy ne vádoljanak ideológiái részrehajlással, íme néhány mondat a Magyar Hírlap főmunka-társától: „Minden kormányzat a legnagyobb kihí-vásnak ilyenkor azt tekintti, miként csempéssze be a kitüntetettek közé saját embereit, és ez gyakorlati-lag az egyetlen terület, amelyen eddig minden kormányzat sikeres volt. És nem csak az állami ki-tüntetésekéknél. Idén a Magyar Újságírók Országos Szövetsége például *Görgey Gábornak* adott Arany-toll életműdíjat. Annak a Görgeynek, akinek az el-múlt években az újságírói tevékenysége javarészt abból állt, hogy nyilvánosan megköszönte, ha ehe-tett valahol. Különös – helyesbíték, fantasztikus –

Aranytollat adni valakinek, aki annyira nem akart publikálni, hogy titkosítani kellett a papírfecni-jait, amelyeket miniszterségből puhára esve kulturá-lis főtanácsadóként havi négyszáz ezer forintért ál-lított elő.”

Ám ez már a csúnya politika. Jómagam nem csodálkozom Görgey – az amúgy számottevő író – újságírói Aranytollán attól a szakmai szervezettől, amelynek élére az az *Eötvös Pál* került, akinek az emlékezetes Teller-lel-hamisítás miatt kellett távoznia a Népszabadság éléről. Ugyan már: miért épp a MÜOSZ ne koszorúzza meg egy bukott, minden tekintetben alkalmatlannak bizonyult kultuszminisztert? Ezen a téren – az éhes holdud-var kulináris kielégítésében – a Gyurcsány-kormány sem különösebben háklis. Jó, volt kitől tanulnia: Medgyessy Péter az első adandó alka-lommal kitüntette a kampánymunkában jeleske-dő Újságíróklubot, különös tekintettel az akkor még pornografikus allűröket nem mutató *Bolgár Györgyre*. Gyurcsány helyzete ráadásul ingata-gabb elődjénél, háztáji megerősítésre szorul. Ked-veskednie kell az *Avar Jánosoknak* és a Tamás Gáspár Miklósoknak is. Az állítólagos független baloldali filozófust, aki nem túl meggyőzően szel-lemi gyermekbetegségnek tekinti SZDSZ-es kép-viselőségét, duplán tüntették ki március 15-én. Független elmét ekkora függőségben ritkán látni. Már azt is nehezen emésztettük, hogy a globalista *Soros György* havi félmillió apanázsával hirdette az antiglobalizmust – az viszont, hogy a szabad sajtó napján mennybe meneszti az újságosbódék felborogatására felszólító anarchistát, minden polgári képzeletet felülmúl.

Mindez azonban kismiska ahhoz, amivel *Gálvölgyi János* vagy *Vitray Tamás* Kossuth-díjához közelíthetünk. *Gálvölgyiben* még tisztelhet-nénk a magyar *Benny Hillt* (bár mondjuk *Latabárnak* vagy *Kabos Gyulának* a nyomába sem

léphet); a Heti Hetes alantjáró, csepürágó propa-gandistájától viszont bajos eltékintenünk. (Az in-doklás szerint „humanista elkötelezettségű sokol-dalú művészi munkásságáért, rendkívüli népsze-rűségnek örvendő színészetéért, emlékezetes ala-kitásaiért” jár neki a megdicsőülés.) Minden meg-értésünk szertefoszlik azonban a Nap-keltében – a *Simon András* újdonsült MTV-alelnök által is vál-lalhatatlan nívójának sugallt műsorban – elhang-zott *Gálvölgyi- és Vitray-nyilatkozatok* hallatán.

Orosz József műsorvezető: Hányszor nem talál-ta el magukat a Kossuth-díj, illetve a Széchenyi-díj? *Gálvölgyi*: Én úgy tudom, hogy hetedszer, de ez nem tragédia, ha az ember nem kapja meg. Né-ha azt tűnt tragédiának, ha megkapja, de úgy álta-lában ki húzza ki az embert, azt soha nem tudja meg, hogy ki mondta, hogy na, akkor azt általában nagyon sokan szokták mondani, hogy akkor most. De nem éreztem még soha csalódottnak magamat, hogyha nem lettem valamilyen díjas. Nagyon jólesik. *Vitray*: Énnekem csak azért van-nak fix adataim bizonyos mértékig, mert a 2003-as MÜOSZ-évkönyvben az áll, amit én nem tud-tam, mert nem volt meg korábban, hogy 1997 és 2001 között minden évben javasoltak. Hát az, ez őt. Aztán volt egy korábbi, amiről tudtam, de hát az ember, amikor megkapja, akkor már nemigen számol utána, csak addig, hogy Úristen, már eny-nyszer kellett volna hogy odaérjek. *Orosz*: És ki húzta ki a nevét? *Vitray*: Hát láttam én, amikor húzták? *Orosz*: De látta, amikor beírták? *Vitray*: Olvastam. Majd arról esik szó, a díjazottak közül ki melyik szekértáborba erősíti. *Gálvölgyi*: Melyik párt melyik holdudvarát? Mert csak érdekel, hogy ha már ragyogok, hogy akkor hol. *Orosz*: Hát most nem mindegy? *Gálvölgyi*: Nem. Hát azért nem mindegy. (...) *Vitray*: Azt akartam mondani, hogy ez teljesen mindegy, mert ha így végignézek a sorunkon, én isten bizony átkozottul büszke va-gyok rá, hogy egy holdudvarban vagyok a jelenlé-vőkkel, de a többi nem érdekel túlzottan. És aki mondta, azt minősíti, mert bármi történik, az em-ber egyetlenegy elegáns dolgot tehet egy másik ember kitüntetésénél. Akárhogy fáj, voltam úgy, hogy nagyon fájt, hogy más kapott, és valamit, amire én is számítottam, de úgy gondolom, hogy az egyetlen tisztességes, hogy jó képet vágok hoz-zá. Nem kell örülni, de lehet hallgatni. Most meg-kérdem, mert ez mindenkit érdekel: ki mondta? *Orosz*: A Fidesz honlapján találtam ezt meg. *Vitray*: Kinek a nevében? *Orosz*: Legjobb emléke-zetem szerint *Rogán Antal*. *Vitray*: Jó, hát csak, köszönöm szépen. Örömmel, ugye nem haragsza-nak? *Gálvölgyi*: Nem, nem. Sőt, nagyon büszkék vagyunk rá. *Bodrogi Gyula*: *Rogán Antal*, az me-lyik párthoz tartozik? *Gálvölgyi János*: Én háttér-függőként sem működtem közre, de ebben az a vicc, hogy miután elmondtuk, hogy nem először voltunk felterjesztve, tehát bármelyik párt megad-hatta volna. De most, éppen most kaptuk meg. Tehát ezt megadhatta volna a *Rogán Béla*... *Szakcsi Lakatos Béla*: A Béla az én vagyok, bocs. *Gálvölgyi*: Igen. Micsoda különbség! *Rogán Antal* pártja is úgyhogy, de nem adta.

Az ember persze ilyenkor megdöbben, sebe-sen rákattint a Fidesz honlapjára, de sem *Rogán Antal*, sem *Rogán Béla* nem mondott *Vitray* Kos-suth-díjáról semmit. *Orosz József* rosszul emlé-kezett, s ha a bagdai tudósításai is ennyire hite-lesek, sürgősen vissza kéne postázni a Pulitzer-emlékdíját. A Nap-kelte azonban már kialakította a Fidesz-imázst, amely rühelli a független minő-séget. *Rogán* és társai ilyenkor a politikai racio-nalítás jegyében talán kénytelenek hallgatni, de én – mint elhivatott párton kívüli polgár – megké-rdezhetem: könyörgöm, nem a kitüntetett *Zwack Péter* milliárdos adótorzozását sikkalta el a baráti kormányzat? *Vitray Tamásnak* meg nem amiatt kellett botrányos körülmények között leköszön-nie a közszolgálati televízió sportvezetői tiszteréről, mert az Athénban bérelt olimpiai stúdió költsége-it nem tudták hiteles számlákkal alátámasztani? Lehet, hogy csak engem irritál a gonzó (azaz ká-bítószeres befolyás alatt álló) újságírási hazai pá-pájának, *Vágvölgyi B. Andrásnak* az állami elis-merése? Lehet, hogy senki mást nem izgat, hogy az előbb Fidesz közelinek, majd SZDSZ közelinek mondott Magyar Narancs simán és büszkén át-vette a Pilvaxban a posztkommunista sajtóalapít-vány díját? Senki másban fel sem merül a ködös időben látható holdudvar képe az abszolút füg-getlen *Gömöri Endre*; a sodronyos Aczél Endre; az EBESZ híresen elfogulatlan sajtószabadság-bizto-sa, *Haraszti Miklós*; esetleg a csomagolás *Bokros Lajos* felmagasztalásának hallatán? Ezek bizony feltűnő kitűnők...

Lehet, persze, azt mondani, hogy legalább nem szövönők meg esztergályosok – de visszanevze, e derek kétkézi sztahanovisták mögött legalább volt valamilyen, minden gyanú fölött álló teljesítmény. Erre vágnánk az intellektuális életben is – a poli-tikum kiiktatását például egészen jól szolgálná a Corvin-lánc odaítélésének szisztemája, ahol a leg-jelesebbek maguk választanak méltó társat. A mai kormányznak ez nem kell. A napfény helyett job-ban vonzza őket a holdudvar sápatag fénye.